

№ 48 (305)
Снежань 2009 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Спадчына ў небяспецы: аўкцыён помнікаў –** стар. 2
- **Гонар і слава: Даленга Хадакоўскі –** стар. 3
- **Добры прыклад: беларускае вяселле ў музеі –** стар. 5

У Год роднай зямлі

Хто не памятае гістарычнага мінулага, той не мае будучыні

Год роднай зямлі ўвойдзе ў гісторыю Жлобінскага раёна шматлікімі мерапрыемствамі па добраўпарадкаванні нашага горада і населеных пунктаў у сельскай мясцовасці, разнастайнымі культурнымі праектамі па адраджэнні духоўнай спадчыны нашага краю. Увага была нададзена і памяці пра нашых далёкіх продкаў, захаванні месцаў іх кампактнага пражывання (старажытным гарадзішчам і паселішчам) і месцам пахавання (курганам). Ініцыятыва тут была праяўленая, як кажуць, «знізу» сябрам раённага савета па краязнаўстве пры Жлобінскім дзяржаўным гісторыка-краязнаўчым музеі У. Ерафеевым, і падтрыманая райвыканкамам, райсаветам дэпутатаў, рознымі раённымі структурамі.

У красавіку быў арганізаваны выезд на курганы з мэтай ацаніць іх стан і выпрацаваць план дзеянняў па захаванні і выкарыстанні гэтых помнікаў археалогіі (гл. «КГ», № 26, 2009). Лагічным працягам намаганняў у гэтым напрамку стала правядзенне 18 лістапада ў Жлобіне навукова-практычнай канферэнцыі «Помнікі археалогіі Жлобіншчыны». Яе арганізатарамі выступілі райвыканкам, райсавет дэпутатаў, гісторыка-краязнаўчы музей, раённая цэнтральная бібліятэка імя Н. Крупскай, гарадскі Дом культуры. Удзел у мерапрыемстве прынялі вучоныя з Мінска і Гомеля, адказныя супрацоўнікі аблвыканкама, старшыні сельскіх выканаўчых камітэтаў і намеснікі кіраўнікоў прадпрыемстваў, арганізацый і гаспадарак нашага раёна па ідэалагічнай рабоце, краязнаўцы і настаўнікі гісторыі Жлобінскага раёна, Рагачова. Жлобінскую ўладу прадстаўляў намеснік старшыні райвыканкама В. Касцяйкоў, веў канферэнцыю старшыня райсавета дэпутатаў М. Касюкоў.

(Заканчэнне на стар. 3)

Наступны нумар газеты ў сувязі са святамі выйдзе 11 студзеня 2010 г. **Добрых Вам святаў, сябры!**

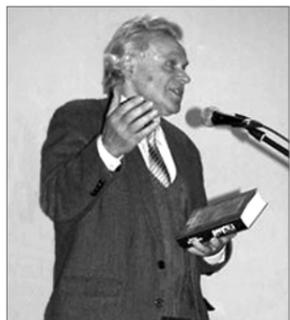
З нараджэннем Хрыстовым і Новым годам, сябры!

Фота Сяргея ПАНІЗЬНІКА

На тым тыдні...

У мінскім Палацы мастацтва 11 снежня адбылася **прэзентацыя трылогіі «Пакутны век»** Васіля Якавенкі. Паводле словаў аўтара, трылогія «вынашаная і выпакутаная ўсім жыццём», і не толькі яго асабістым. Твор выклікаў жывую дыскусію, пад час імпрэзы ў спрэчках выступілі літаратуразнаўцы Аляксей Рагуля, Анатоль Верабей і Міхась Кенька, музычны крытык і паэт Вітаўт Мартыненка, празаікі Эрнест Ялугін, Кастусь Травень, Валер Сянько ды іншыя. Добрым дадаткам стала выступленне кампазітара, кіраўніка гурта «P.L.A.N.» Андрэя Плясанавы.

15 снежня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшло **адкрыццё фотавыстаўкі «Кароткі позірк на Іран»**, арганізаваную пры падтрымцы Пасольства Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь. Іранскія фотамастакі паказалі ўсю прыродную і культурную разнастайнасць радзімы. Экспазіцыя дапамагае дакрануцца да гісторыі, культуры і традыцыяў Ірана, тут можна ўбачыць выявы аб'ектаў, уключаных у Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. Пад час адкрыцця адбыўся канцэрт, на якім выступіла група «Растак», у рэпертуары якой творы розных народаў Ірана, што выконваюцца на нацыянальных інструментах: тор, сетар, даф.

З 16 снежня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзіць **кніжная выстаўка «Памятаць, каб жыць»**, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння пісьменніка Івана Чыгрынава. На ёй прадстаўлены больш за 160 дакументаў. Першы раздзел – «Сакрэты творчай лабараторыі І. Чыгрынава» ўключае зборы твораў, кнігі апавяданняў, раманы, п'есы, кнігі публіцы-

стыкі, крытыкі і літаратуразнаўчыя працы аўтара. Творца таксама з'яўляецца сааўтарам сцэнарыяў знакамітага тэлевізійнага фільма пра мінскае падполле «Руіны страляюць...» і кінафільма «Плач перапёлкі», знятага паводле аднайменнага рамана. Прадстаўлены і ягоныя пераклады з рускай, узбекскай, дацкай, украінскай, армянскай моваў. У раздзеле «Творы І. Чыгрынава ў перакладах» экспануюцца кнігі, перакладзеныя на рускую, англійскую, балгарскую, іспанскую, нямецкую ды іншыя мовы. Трэці раздзел – «Шчырасць, праўдзівасць, чалавечнасць». Тут сабраныя публікацыі літаратурных крытыкаў, успаміны сяброў пісьменніка пра яго жыццё, творчасць і грамадскую дзейнасць, артыкулы пра мастацкія фільмы і спектаклі, пастаўленыя паводле яго твораў. Экспануюцца кнігі А. Марціновіча «Іван Чыгрынаў: на рыс жыцця і творчасці». Працуе выстаўка да 10 студзеня.

16 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася **выстаўка «Калекцыя работ Ю.М. Пэна»**. Працы ўзятыя са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея ў рамках доўгатэрміновага праекта «Культура не мае правінцыі».

19 снежня ў Беларускім культурна-рэлігійным цэнтры ў Лондане адбылося святкаванне Калядаў. Было прапанавана прыходзіць у беларускіх народных строях, вітаўся прыход з традыцыйнымі беларускімі і англійскімі стравамі ды напоямі. У праграме была, вядома ж, батлейка ў выкананні Паўла Шаўцова. Маленькім наведвальнікам Святы Мікалай раздаваў падарункі. Пад час імпрэзы людзі спявалі беларускія і англійскія калядныя песні.

Вынікі ды планы

На пасяджэнні Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА разгледжаны вынікі дзейнасці камісіі ў 2009 г. і зацверджаны план работы на 2010–2011 гг., абмеркаваныя канкрэтныя праекты супрацоўніцтва з ЮНЕСКА на двухгадовы перыяд.

У справаздачным дакладзе старшыня Нацыянальнай камісіі ЮНЕСКА У. Шчасны спыніўся на шэрагу буйных мерапрыемстваў, праведзеных у галіне адукацыі, навукі, культуры, інфармацыі як у межах супрацоўніцтва з Сакратарыятам ЮНЕСКА ў Парыжы, Бюро ЮНЕСКА ў Маскве, так і з нацыянальнымі камісіямі іншых краінаў.

У 2009 г. былі здзейсненыя 25 праектаў на агульную суму 311,6 тыс. долараў ЗША пры гадавым узносе нашай краіны 65 тыс. долараў ЗША.

Было адзначана, што на 35-й сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА (6–23 кастрычніка 2009 г.) Беларусь абраная на 2009–2013 гг. у кіраўнічы орган ЮНЕСКА – Выканаўчы савет.

Сярод праектаў 2009 г. у галіне культуры можна адзначыць наступныя. 26–29 мая ў Мінску прайшоў адукацыйны трэнінг для спецыялістаў музейнай справы Беларусі. Яго правялі Беларускі камітэт Міжнароднай Рады музеяў (ИКОМ) і вядучыя музеі Мінска.

21 мая ў Нацыянальным гісторыка-культурным запаведніку «Нясвіж» адкрыты інфармацыйна-адукацыйны тэрмінал,

створаны ў рамках супрацоўніцтва з Бюро ЮНЕСКА ў Маскве. Мэта яго стварэння – забеспячэнне доступу больш шырокай аўдыторыі наведвальнікаў да інфармацыі пра культурную спадчыну і музейныя калекцыі Нясвіжа і Радзівілаў.

Праект па стварэнні электроннага каталога бібліятэкі роду Храптовічаў ажыццявіла Нацыянальная бібліятэка Беларусі разам з бібліятэкамі Украіны. Праведзены шэраг іншых мерапрыемстваў, у тым ліку і ўключэнне дакументальнай спадчыны і бібліятэкі Радзівілаў у Сусветны рэестр «Памяць свету», пра што 31 жніўня было прынята спецыяльнае рашэнне Міжнароднага кансультатыва ЮНЕСКА.

2 кастрычніка ў Мірскім замку адбылося пасяджэнне (трэцяе па ліку) Міжнароднай Рады па праекце віртуальнай рэканструкцыі дакументальнай спадчыны і бібліятэкі Нясвіжскай ардынацыі Радзівілаў у рамках праекта «Дакументальная спадчына Рэчы Паспалітай», у якім прынялі ўдзел архівісты і бібліятэкары Беларусі, Літвы, Польшчы, Расіі, Фінляндыі. У выніку прыняты дакумент-

зварот да краінаў удзельнікаў ініцыяваць прыняцце міжнародных праектаў па даследаванні і віртуальнай рэканструкцыі дакументальнай спадчыны Рэчы Паспалітай.

На пасяджэнні Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА разгледжаныя праектныя прапановы на 2010–2011 гг. Культура краіны ў іх абазначана шэрагам праектаў і мерапрыемстваў. У тым ліку:

– адзначыць на ўзроўні ЮНЕСКА 200-гадовы юбілей мастака – ураджэнца Беларусі І. Хруцкага, унесены ў Спіс памятных датаў ЮНЕСКА;

– правесці гісторыка-архіўныя, бібліяграфічныя даследаванні з мэтай музейфікацыі Гальшанскага культурнага ландшафту і стварэнне віртуальнага музея ў раёне Струве ў пас. Гальшаны;

– ажыццявіць апублікаванне электроннага і друкаванага каталога калекцыі аўтографуў народнага паэта Беларусі Янкі Купалы.

Акрамя гэтага плануецца выпуск кампакт-дыска «Мастакі Заходняй Беларусі», падрыхтоўка і выданне ў газеце «Літаратура і Мастацтва» праекта «Беларускія адрасы сусветнай культуры», стварэнне электроннай анталогіі інтэлектуальнай культуры «Рэгіён ВКЛ» і іншыя не менш значныя праекты.

*Уладзімір ГІЛЕП,
член Нацыянальнай
камісіі Рэспублікі
Беларусь па справах
ЮНЕСКА*

Фота Алы НЕВЯРОВІЧ

Ушаноўваем памяць

У Крупаўскай сярэдняй школе Лідскага раёна на пачатку снежня адбылася літаратурная вечарына. У памяшканні школьнага музея «Час. Падзеі. Людзі» перад вучнямі і настаўнікамі выступілі беларускія паэты Эдуард Акулін і Леанід Дранько-Майсюк, а таксама лідскі гісторык і паэт Станіслаў Суднік. Некаторыя свае творы яны прысвяцілі Янку Купалу, Ігнату Дамейку і інш. Дарэчы, большая частка экспанатаў школьнага музея

прысвечана менавіта нацыянальнаму герою Чылі – Ігнату Дамейку, лёс якога быў звязаны з гэтымі мясцінамі. І хутка адной з новых вуліцаў Ліды будзе нададзена імя вядомага вучонага. Такім чынам, цяпер не толькі вёска Крупава з вуліцай нацыянальнага героя, але і сам горад ушануе памяць аб гэтым выдатным дзеячы.

*Алесь ХІТРУН,
Лідскі раён*

Не пыл часоў, а подых стагоддзяў

Слова архівіст – мужчынскага роду, але працуюць у архівах пераважна жанчыны. Бо, як даўно даказана, менавіта яны найбольш уважлівыя, уседлівыя і адказныя. І парадокс: праца гэтая нікому не бачная. Вось будаўнікі, да прыкладу, пабудавалі прыгожы дом – усім відаць, і кожны можа даць сваю адзнаку, а архіў? Для многіх, хто не ведае архіўнай «кухні», яна яшчэ пакрытая і ароламі нейкай таямнічасці і незвычайнасці.

Архівы амаль аднагодкі нашай дзяржаўнасці і пісьменнасці. І называлі іх проста «складамі закончаных папераў». Наогул жа, гісторыя архіўнай справы вельмі цікавая. Ствараліся яны як абавязковая служба і забяспечвалі выкананне ўнутраных і знешніх функцый існуючай улады. Супрацоўнікі архіваў – людзі, што працуюць толькі па прызванні, і іх вельмі спецыфічная праца роднасная працы медыцынскага работніка. Бо ў іх адзін прынецп: «не нашкодзіць». А згодна з Міжнародным кодэксам этыкі архівістаў, ніхто не павінен умешвацца ў іх працу, схіляць да скажэння гістарычных фактаў і ўцягваць у нейкія палітычныя інтрыгі. Архівы – па-за палітыкай, яны проста захоўваюць нашу грамадскую памяць.

Гісторыя архіўнай справы – гэта не толькі захоўванне нашай спадчыны, гэта і гісторыя людзей, якія збераглі грамадскую памяць. І тут я не магу не схіліць галаву перад светлай памяццю майго старэйшага сябра і настаўніка ў архіўнай справе, які больш за 40 гадоў працаваў дырэктарам Маладзечанскага занальнага дзяржархіва, – Расціслава Фёдаравіча Герасімовіча (11.09.1938 – 09.01.2008). Ён нарадзіўся на азёрнай Вілейшчыне, у в. Касута, вучыўся ў Літве і Расіі, працаваў на чыгунцы аж на Далёкім Усходзе. На працягу двух гадоў значальваў наш Маладзечанскі краязнаўчы музей і ў студзені 1964 г. быў прызначаны на адказную пасаду дарэктара архіва.

Чалавек ён быў вельмі цікавы, уважлівы да кожнага, з ім можна было пагутарыць на любую тэму, параіцца і атрымаць падтрымку. Яго заповітная мара: атрымаць новы будынак архіва, каб можна было, як патрабуюць шматлікія начальнікі і інструкцыі, належна захоўваць дакументы. Ды і людзей было шкада, што кожны дзень «садзіліся ў турму» (архіў знаходзіўся ў старым, непрыстасаваным будынку турмы яшчэ польскіх часоў). І як бы ён радаваўся сённяшніму дню, калі падрыхтаваны ўжо да здачы новы, прыгожы, абсталяваны па апошніх патрабаваннях будынак архіва. Гэта не толькі падарунак калектыву Маладзечанскага дзяржархіва, але і помнік Р.Ф. Герасімовічу – неаб'якаваму і шчыраму чалавеку.

У народзе кажуць: «Калі архітэктара – застылая музыка, то архіў – застылая памяць грамадства, а каб зразумець жыццё, неабходна азірацца назад».

*Мечыслаў
СТАНКЕВІЧ,
г. Маладзечна*

Спадчына ў небяспецы

Заява Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры

15 верасня 2009 г. Брэсцкім аблвыканкамам прызначаны чарговы аўкцыён на права праектавання і будаўніцтва капітальных будынкаў (збудаванняў) у межах абласнога цэнтра, горада Брэста. Здаецца, стандартная і патрэбная сітуацыя – пошук інвестараў, у першую чаргу недзяржаўных, для развіцця гарадской інфраструктуры, што варта толькі вітаць.

Але... Як нездарма звярнулася ў Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры грамадскасць г. Брэста, умовы аўкцыёну і некаторыя выстаўленыя лоты выклікаюць вельмі вялікія непактоў. Непактоў лёс наступных аб'ектаў – дамоў па вуліцах Астроўскага, № 12, Машэрава, № 50, 17 верасня, №№ 26, 37, Леніна, № 23, Савецкіх пагранічнікаў, № 28.

Гэтыя аб'екты размешчаны на тэрыторыі гісторыка-культурнай каштоўнасці «Гістарычны цэнтр Брэста», а вышэйпералічаныя будынкы атрымалі статус гісторыка-культурнай каштоўнасці згодна з рашэннем Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях аховы гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь ад 01 ліпеня 2009 г., пратакол № 156.

Хочацца нагадаць, што на тым жа пасяджэнні прынята рашэнне аб працоўцы дэталёвага плана рэгенерцыі гістарычнага цэнтра Брэста і яго зонаў аховы, што прадугледжана дзеючым заканадаўствам.

І вось праводзіцца аўкцыён, дзе адна з умоваў гучыць наступным чынам – «Снос аб'ектаў нерухомасці

производится в установленном законодательством порядке».

Такім чынам улады Брэсцкай вобласці і горада Брэста, парушаючы нараматыўна-прававыя акты Рэспублікі Беларусь у галіне аховы гісторыка-культурных каштоўнасцяў і, у першую чаргу, Закон Рэспублікі Беларусь «Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь», плануецца правесці шэраг інвестыцыйна-будаўнічых мерапрыемстваў, якія не толькі закранаюць, але ж непасрэдна пагражаюць знішчыць гісторыка-культурныя каштоўнасці.

Беларускае добраахвотнае таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры выказвае катэгарычную нязгоду з такой пастаноўкай пытання ў дачыненні да помнікаў гісторыі і культуры, заклікае Брэсцкі аблвыканкам зняць з аўкцыёну лоты, якія непасрэдна тычацца гісторыка-культурных каштоўнасцяў і для выканання рашэння Беларускай рэспубліканскай навукова-метадычнай рады па пытаннях аховы гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь ад 01 ліпеня 2009 г. распрацаваць дэталёвы план рэгенерцыі гістарычнага цэнтра Брэста, праект яго зонаў аховы, а ўсе мерапрыемствы ў гістарычным цэнтры праводзіць у адпаведнасці з Законам «Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь».

*Антон АСТАПОВІЧ,
старшыня Рэспубліканскага
Савета ГА «Беларускага добраахвотнага таварыства аховы
помнікаў гісторыі і культуры»*

Будынак новага архіва

Хто не памятае гістарычнага мінулага, той не мае будучыні

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Маршрутамі памяці

У першай палове дня ўдзельнікі канферэнцыі пабывалі ў Стрэшыне на мясцовым старажытным гарадзішчы. Гэта адзін з прыкметных помнікаў археалогіі. У 1966 годзе тут часткова былі праведзеныя раскопкі, якія дазволілі вучоным сцвярджаць, што ўжо ў XII стагоддзі на гэтым месцы быў феадальны замак, вакол якога з'явілася неўмацаванае паселішча. Гарадзішча ў Стрэшыне дагледжанае і знаходзіцца пад пастаяннай увагай пасялковага Савета. Тут жа ўстаноўлены і спецыяльныя памятныя знакі. Плануецца, што гэты помнік археалогіі стане адным з пунктаў будучага турыстычнага маршруту, які пройдзе праз Стрэшын (адсюль, акрамя ўсяго, адкрываецца цудоўны від на Дняпро).

З 1978 года даследуе помнікі археалогіі Жлобінскага раёна старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН Беларусі Наталля Дубіцкая. Пад час пленарнага пасяджэння яна падрабяз-

на расказала аб гарадзішчы «Чырвоная горка». Вучоным яно вядомае з 1935 года. Раскопкі паказалі, што людзі «на горцы» жылі яшчэ ў VI стагоддзі да нашай эры. Тут знойдзеныя прадметы хатняга побыту: гліняныя гаршчкі, міскі, а таксама мініяцюрная гліняная пасудзіна, прызначэнне якой пакуль застаецца загадкай для вучоных. Гарадзішча невялікае – усяго 66x29 метра, мела ўмацаванні.

А вось аспірантка Інстытута гісторыі НАН Беларусі Ганна Цімафеенка правяла на Жлобіншчыне ўсяго два палявыя сезоны. Тым не менш і ёй было што расказаць. Яна даследуе гарадзішча «Праскурні». Гэты помнік цікавы тым, што тут была знойдзеная кераміка перыяду ранняга жалезнага веку (V–I тысячагоддзі да н.э.), кавальскія прылады (кавалды, малаткі, абцугі) сярэднявечча. У наваколлі гарадзішча можна было здабываць жалезную руду. Гэтым і займаліся мясцовыя старажытныя жыхары, потым выплаўлялі яе і атрымлівалі надзірныя на той час прадметы хатняга побыту, а галоўнае –

зброю, бо ў любы момант можна было чакаць няпрошаных гасцей – стэпавікоў-скіфаў, сарматаў. Аб гэтым сведчаць і ўмацаваныя два валы, якія падзяляў сухі роў. Аб сваіх уласных даследаваннях расказаў настаўнік гісторыі Луцкай сярэдняй школы Аляксандр Лінькоў. Ён сцвярджае, што на левым беразе Дняпра, насупраць Жлобіна, знаходзіцца так званы «Замак-2», штучныя валы якога дасягаюць 700–800 метраў даўжыні і 60 метраў шырыні. Знойдзеныя рэшткі побыту старажытных людзей. Ёсць падставы лічыць гэтае месца сакральным: самадзейны археолаг знайшоў «сонечныя вароты», сабраў шмат прыкладаў розных анамальных з'яваў (дарэчы, менавіта тут збіраюцца жлобінскія «кантакцёры з космасам»). Вучоныя гэты «замак» яшчэ не даследавалі, але цяпер зацікавіліся ім.

Гавораць уздзельнікі канферэнцыі

Старшыня Жлобінскага райсавета дэпутатаў Міхаіл Касокоў:

– Галоўная мэта гэтай канферэнцыі – давесці да шырокай грамадскасці праблемы, звязаныя з захаваннем і выкарыстаннем помнікаў нашай далёкай мінуўшчыны. Гэтая работа патрабуе сістэмнага падыходу, што мы і спрабуем зрабіць. Захаваць жа памяць

аб нашых продках – задача агульная.

Галоўны спецыяліст Гомельскага аблвыканкама па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Сяргей Разанаў:

– Апошні раз навукова-практычная канферэнцыя на гэтую тэму была пяць гадоў таму ў Гомелі. А каб такія мерапрыемствы праводзіліся ў раённым цэнтры – такога я наогул не прыпомню. І карысць ад яе будзе вялікая.

Вядучы навуковы супрацоўнік ДГКУ «Гомельскі палацава-паркавы ансамбль» Уладзімір Літвінаў:

– У археалагічным плане Жлобіншчына – сапраўдны «кладайк». Людзі тут пачалі сяліцца яшчэ ў эпоху мезаліту – 11–7 тысячаў гадоў таму. І вельмі шкада, што мы не заўсёды абдуманам ставімся да гэтай спадчыны. Галоўны вораг археалагічных помнікаў – не час і не так званыя «чорныя капацелі», а нашая абыякавасць. Праяўляецца яна перш за ўсё ў непрадуманай гаспадарчай дзейнасці. Напрыклад, у выніку меліярацыі былі загубленыя сотні курганаў, у тым ліку і на Жлобіншчыне ў басейне ракі Ала.

Дырэктар Жлобінскага цэнтра турызму і краязнаўства дзяцей і моладзі Юрый Лявоненка:

– Такіх цэнтраў, як наш, у Гомельскай вобласці ўсяго пяць. Вельмі важна выходзіць павага да сваёй гісторыі, да сваіх продкаў з маленства. Упеўнены, у нашых

выхаванцаў ніколі не ўздымецца рука на мінулае сваёй Бацькаўшчыны, яны не стануць «чорнымі капацелямі», не будуць руйнаваць магільныя продкаў дзеля нейкіх карысных мэтай.

Старшыня Майскага сельскага выканаўчага камітэта Ніна Кастунова:

– На тэрыторыі нашага Савета таксама шмат археалагічных помнікаў. Мы праводзім работу па іх уліку і захаванні. Для гэтага стварылі спецыяльную камісію, у склад якой увайшлі работнікі сельскага выканкама, прадстаўнікі грамадскасці, участковыя міліцыянер. Але пакуль нашы намаганні трымаюцца на голым энтузіязме. Трэба, каб сельскія выканкамы атрымалі пэўную фінансавую падтрымку.

Сябра раённага савета па краязнаўстве пры Жлобінскім дзяржаўным гісторыка-краязнаўчым музеі, сябра раённага савета старэйшын **Уладзімір Ерафееў:**

– Захаваць гістарычную памяць – наш грамадзянскі абавязак. Без гэтага ў нас не будзе будучыні. Значны след у гісторыі нашага краю пакінула племя радзімічаў. Прапаную назваць у іх гонар будучы новы парк адпачынку, які плануецца адкрыць на месцы былога льнозавода...

*Мікалай ШУКАНАЎ,
супрацоўнік жлобінскай
райгазеты «Новы дзень»,
краязнаўца*

Наш календар

Зарыян Якаўлевіч Даленга-Хадакоўскі

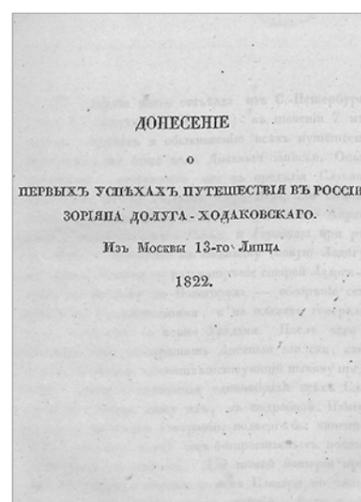
(сапр. Адам Чарноцкі; 24.12.1784 – 17.11.1825)

Славяназнаўца, пачынальнік беларускай, польскай, рускай і ўкраінскай археалогіі, фалькларыстыкі, этнаграфіі і дыялекталогіі. Нарадзіўся непадалёк ад вёскі Гайна Лагойскага раёна ў сям'і збяднелага шляхціца Якуба Чарноцкага. Пачатковае навучанне праходзіў у хатняга настаўніка ў маёнтку Лецяшын на Случчыне ў бацькавага сваяка К. Чарноцкага. Потым на працягу двух гадоў вучыўся ў Слуцкім каталіцкім вучылішчы. З усіх навук, што выкладаліся ў вучылішчы, найбольш любіў гісторыю і геаграфію, захапляўся кнігамі па старажытнай гісторыі. У 1801 г. закончыў Слуцкае павятовае вучылішча і пераехаў у Мінск, дзе да 1802-га працаваў хатнім настаўнікам і самастойна вучыўся прававаму навукі. У 1802–1804 гг. праходзіў юрыдычную практыку ў Навагрудку. У канцы 1805-га здаў экзамен па юрыспрудэнцыі і працаваў прыватным адвакатам у Мінску. У 1807 г. паступіў на службу да графа Ю. Несялоўскага спачатку намеснікам упраўляючага, потым упраўляючым маёнтка Варонча на Навагрудчыне. Карыстаючыся багатай бібліятэкай і архівам графа, ён многа чытаў і ўдасканальваў свае веды. Моцны ўплыў на фарманне яго антыфеадальных поглядаў зрабілі працы французскіх асветнікаў, асабліва Вальтэра, Ж.-Ж. Русо і П. Гольбаха. Навуковыя і перыядычныя выданні, што паступалі ў

бібліятэку Несялоўскага, дазвалялі дапытліваму маладому чалавеку значна павысці навінамі і быць у курсе навуковага жыцця Вільні, Варшавы, Пецярбурга. Ён даволі грунтоўна ведаў асноўныя працы славянскіх і заходне-еўрапейскіх вучоных па старажытнай і заходне-еўрапейскай гісторыі, народнаму ведаўству, вучыўся старажытныя беларускія акты і граматы. Блізкае сяброўства з пляменнікам Несялоўскага, які быў гарачым прыхільнікам Напалеона, ледзь не стала для Даленга-Хадакоўскага фатальным: яго ліст да сябра, дзе выказваліся сімпатыі Банапарту і намер далучыцца да яго войска, быў перахоплены ўладамі, у выніку чаго 24 сакавіка 1809 г. ён быў арыштаваны і зняволены ў Петрапаўлаўскую крэпасць. Праз 7 месяцаў яго пазбавілі шляхецтва і накіравалі радавым салдатам у расійскае войска з праходжаннем службы ў Омску. Свой шлях у Сібір і час знаходжання там Даленга-Хадакоўскі выкарыстоўваў для збору звестак пра насельніцтва гэтага краю, яго побыт, вусную народную творчасць, абрады, звычаі, добра авалодаў рускай мовай. Зробленыя ім выпіскі ў запіснай кніжцы пазней былі часткова апублікаваныя ў віленскім штогодніку «Віленскі зборнік» за 1858 г. У чэрвені 1811 г. часць, дзе служыў Даленга-Хадакоўскі, была пераведзена ў Бабруйск, адкуль ён уцёк. Апынуўшыся ў Варшаве, перайшоў на бок напалеонаўскіх войскаў. Пасля паражэння Напалеона мусіў

нейкі час хавацца і, каб не быць выкрытым, узяў сабе псеўданім Даленга-Хадакоўскі і да канца жыцця выступаў пад гэтым прозвішчам.

Падарожнічаў па Польшчы, Галіцыі, Палессі. 14 снежня 1818 г. упершыню на Беларусі атрымаў ад Віленскага ўніверсітэта адкрыты ліст (дазвол) на права раскопак. Даследаваў гарадзішчы ў Полацку, Віцебску, Тураве, Бабруйскім павеце, каля Брэста, Гомеля, Магілёва, в. Старое Сяло (Віцебскі раён) і інш., рабіў запісы фальклору, абрадаў, мясцовых дыялектаў. У найбольш значнай працы «Пра славяншчыну да хрысціянства» (1818) упершыню зрабіў спробу даць малюнак старажытнаславянскага побыту, культуры і народнай творчасці ў дахрысціянскі перыяд, намеціў праграму комплексных даследаванняў славянскіх і суседніх народаў. У «Даследаваннях адносна рускай гісторыі» (1819) крытыкаваў некаторыя палажэнні «Гісторыі дзяржавы Расійскай» М. Карамзіна, удакладніў многія факты, звязаныя з гісторыяй Беларусі (у наступных выданнях Карамзін многія з іх улічыў). Ён абгрунтаваў археалагічную тэорыю гарадзішчаў, прыняты збор фальклору і дыялектнай лексікі; вызначыў тэрыторыю пашырэння беларускай мовы, упершыню ў славістыцы паказаў ролю тапанімікі для гістарычных даследаванняў, склаў рэстр агульнаславянскіх тапонімаў, у т.л. беларускіх. Большасць яго працаў засталася неапублікаванай: збор беларускіх (каля 500) і рускіх песень, запісы замоваў, загадак, слоўнікі, матэрыялы па славян-

скай этнаграфіі, дыялекталогіі, тапаніміцы, археалогіі. Яго навуковая і збірльніцкая дзейнасць стала ўзорам і праграмай для шэрагу навукова-літаратурных аб'яднанняў на Беларусі. Многія вылучаныя ім славяназнаўчыя праблемы (этангенез і прападзіма славян) актуальныя і ў наш час.

Высокі на той час узровень даследаванняў Даленга-Хадакоўскага выклікаў вялікую цікавасць да яго навуковых працаў у Расіі 1820–1830-х гг.

Яго працамі захапляліся члены маскоўскага Таварыства гісторыі і старажытнасцяў расійскіх, пісьменнікі, грамадскія дзеячы. Фактычна ён упершыню адкрыў для рускай навукі, што беларуская мова мае даўнюю гісторыю, што ёю карыстаўся не толькі просты народ, але і арыстакратычныя вярхі.

Даленга-Хадакоўскі з'яўляўся членам-карэспандэнтам варшаўскага Таварыства сяброў навук (1819), членам пецярбургскага Вольнага таварыства аматараў расійскай славеснасці (1819), маскоўскага Таварыства гісторыі і старажытнасцяў расійскіх (1820).

Апошнія гады жыцця Даленга-Хадакоўскі правёў у Цвярской губерні, куды ён, апынуўшыся ў складаным матэрыяльным становішчы, пераехаў па рэкамендацыі сяброў і ўладкаваўся кіраўніком маёнтка памешчыка ў сяле Пятроўскае. Там яго і напаткала заўчасная смерць.

*З кнігі
Генадзя Кісялёва
«Пачынальнікі»*

Па беларускіх мясцінах Вільні і Віленскага краю

(Заканчэнне. Пачатак у №№46–47)

З Віленскай вуліцы скіруем ў бок чыгуначнага вакзала. Па вуліцы Piliimo, 5 (Завальвай) у 1911–1914 гадах размяшчалася рэдакцыя газеты «Наша Ніва». Пры ёй жыў сакратар рэдакцыі пісьменнік, літаратуразнаўца і гісторык Вацлаў Ластоўскі (1883–1938) з сям’ёй. Паводле ўспамінаў дачкі Ластоўскага Ганны, да іх вечарамі наведваліся аўтары «Нашай Нівы»: пісьменнікі Янка Купала, Змітрок Бядуля, Цётка, Канстанцыя Буйло, іх літоўскі калега Людас Гіра. Змітрок Бядуля, пабываўшы ў рэдакцыі, пазней пісаў: «Толькі сем гадоў працы, і колькі паспелі зрабіць тыя тры ворганы: “Наша Ніва”, “Саха”, “Маладая Беларусь”... Колькі пекных кніг выдалі! Колькі здольных паэтаў і пісьменнікаў з’явілася!» Гэты дом паслужыў прытулкам Максіму Багдановічу, калі ён летам 1911 года ўпершыню прыехаў у Вільню і прабываў тут два дні. Па ўспамінах В. Ластоўскага, дзве ночы да світання вяліся размовы, у час якіх ён «перадаваў веды па беларускай гісторыі, этнаграфіі», дэманструючы рэчы з калекцыі Івана Луцкевіча, што знаходзілася пры рэдакцыі. Разглядаючы старыя рукапісныя кнігі, слупкі паясы, Багдановіч усклікнуў: «Гэта фундамент нашага адраджэння – гэта й за тыся-

чу гадоў будзе сведчыць пра нас!» На доме ўсталяваная мемарыяльная дошка ў памяць жонкі В. Ластоўскага, літоўскай пісьменніцы Марыі Ластаўскене (Лаздзіну Пяледы).

Царква Св. Ефрасінні Полацкай

На гэтай жа вуліцы Piliimo, 26 (Завальнай, 30) на рагу з Траку (Троцкай) у будынку былога палаца Тышкевіча размяшчаўся акруговы суд, дзе ў канцы XIX стагоддзя працаваў адвакатам паэт, прэзідэнт, адзін з пачынальнікаў новай беларускай літаратуры Францішак Багушэвіч (1840–1900). Непадалёку захаваўся дом, які належаў Зыгмунту Нагродскаму, блізкаму сябру Ф. Багушэвіча. Сюды паэт часта наведваўся. Жыў Ф. Багушэвіч на Arkliu (Конскай) вуліцы, каля славутага рынку «Пад галэй», у доме, які быў разбураны ў Першую сусветную вайну. У 1907–1908 гадах у будынку на ву-

ліцы Завальнай, 30 размяшчалася рэдакцыя газеты «Наша Ніва». Рэдактарам-выдаўцом быў тады Аляксандр Уласаў, супрацоўнікам-рэдактарамі – Якуб Колас і Антон Луцкевіч.

Аднак пойдзем далей у бок чыгуначнага і аўтобусавага вакзалаў. На вуліцы Каупо (Коўна, 7) знаходзіцца 3-я гарадская бальніца. Мяркуюцца, што менавіта тут быў ваенны шпіталь, дзе ў 1914 годзе працавала Цётка (Алаіза Пашкевіч). У ім лячыўся паранены Максім Гарэцкі, які пазней успамінаў: «Тут працавала міласэрнасці сястрою і клала мне пад падушкі «Нашу Ніву» нябожчыца Цётка, наша незабытная пяснярка і рэвалюцыянерка Алаіза Пашкевічанка». З імем Цёткі звязаныя і іншыя віленскія адрасы – Jaksto g., 9 (Якштаса), гімназія Прозаравай, дзе яна вучылася ў 1894–1901 гадах, Parko g., 15 (Паркавая), псіхіятрычная бальніца ў Новай Вільні, дзе яна працавала з 1904 года, Giedraiciu (Гедрайчу), дзе яна жыла разам з братамі.

За межамі нашага «беларускага круга» па Вільні засталіся яшчэ некалькі аб’ектаў.

Вуліца Universitetu, 4 (Універсітэцкая) – будынак, у якім размяшчалася друкарня Марціна Кухты, заснаваная ў 1906 годзе. Тут друкавалася газета «Наша Ніва», творы Ф. Багушэвіча, М. Багдановіча, Я. Коласа, Цёткі і іншых беларускіх пісьменнікаў, а таксама этнаграфічныя матэрыялы, дадаткі да «Нашай Нівы», календары, беларускія песні з нотамі. Тут выйшла забароненая цэнзурай «Скрыпка беларуская» Гаўрылы з Полацка (псеўданім Цёткі). Цяпер тут студэнцкі «Alium-patas».

Ідучы на паўднёвы ўсход ад Вострай

Брамы да вул. Liepos (Ліпаўка), можна трапіць на праваслаўныя могілкі з царквой у імя прападобнай Ефрасінні Полацкай. Тут пахаваныя дырэктары беларускай гімназіі Міхаіл Кахановіч, Аляксандр Міхаловіч, Сяргей Паўловіч, Мікола Анцукевіч, мовазнаўца Антон Антановіч, музыказнаўца Павел Каруза і іншыя вядомыя дзеячы беларускай культуры.

У тым жа напрамку, толькі налева, размяшчаюцца і каталіцкія могілкі Rasu (Роса), дзе знайшлі апошні прытулак шмат хто з вядомых віленчукоў. Сярод іх археолаг і краязнаўца Яўстафій Тышкевіч, паэт Уладзіслаў Сыракомля, краязнаўца Чэслаў Янкоўскі, ксёндз і паэт Казімір Сваяк, архітэктар і грамадскі дзеяч Лявон Вітан-Дубейкаўскі, браты Іван і Антон Луцкевічы, пісьменнік Ядвігін Ш. і іншыя.

За межамі горада, у Віленскім краі, вандруючаму беларусу можна наведацца ў былы засценак Мацюлішкі каля мястэчка Лаварышкі. Тут радзіма Браніслава Тарашкевіча – вучонага, пісьменніка, грамадскага дзеяча. Хата, дзе жылі Тарашкевічы, не захавалася. У пачатку 1950-х гадоў яе перавезлі ў вёску Пятрулішкі пад пачатковую школу. У Лаварышскай школе існуе мемарыяльны пакой вучонага.

Краязвід Лаварышак

Вёска Сужаны. Месца пахавання Старога Уласа (Сівіцкага Уладзіслава; 1865–1939), паэта, прэзідэнта, фалькларыста. Жыў тут з сям’ёй з 1920 года, служыў лесніком. У 1934 годзе перасяліўся ў суседняй Шапальгішкі, дзе пражываў да глыбокай старасці.

Вёска Свіраны. Месца нараджэння Францішка Багушэвіча (1840–1900). Тут паэт пражываў першыя шэсць гадоў. Хрысцілі яго ў касцёле мястэчка Рукойні. Пазней паэт цікавіўся гісторыяй сваёй радзімы, збіраў звесткі, рабіў археалагічныя раскопкі. Цяпер Свіраны – невялікая вёска з трох двароў, аточаных мяляўнічымі краявідамі. Памяць паэта ўвекавечаная мемарыяльнай дошкай у суседняй вёсцы Савічуны.

Вёска Ротніца (цяпер прыгарад Друскінінкая). На мясцовых могілках каля касцёла пахаваны Ян Чачот. Памёр у Друскінінках у час лячэння на «водах» 23 жніўня 1847 года. Пры смяротным ложку быў Юзаф Крашэўскі, які пазней напісаў верш «На смерць Яна Чачота». На гранітным помніку змешчаная эпітафія Антона Эдварда Адынца на польскай мове.

Вёска Зулова. Радзіма Зыгмунта Нагродскага (1866–1937), беларускага паэта і культурнага дзеяча. Бацька яго працаваў тут аканомам пры двары Пільсудскіх. З. Нагродскі займаўся асветніцкай дзейнасцю сярод віленскіх рамеснікаў, прапагандаваў творы беларускіх пісьменнікаў, у тым ліку вершы свайго сябра Ф. Багушэвіча.

Горад Вевіс (Еўе). Тут з 1611 года ў маентку Багдана Агінскага была адноўленая (пасля закрыцця Віленскай брацкай друкарні пры Свята-Духавым манастыры) кнігавыдавецкая справа. Да 1620 года друкарня кіраваў Лявонцій Карповіч, потым майстар Гаўрыла Івановіч. Тут выйшла больш за 25 выданняў, у тым ліку «Казанне двое...» Л. Карповіча (1615), «Граматыка славянская» М. Сматрыцкага (1618). Чатыры выданні, у тым ліку «Евангелле вучыцельнае» Каліста (1616) выйшлі на старабеларускай мове. Друкарня спыніла сваю дзейнасць у 1652 годзе. Мялеццкі Сматрыцкі некаторы час працаваў у Еўі настаўнікам, выкладаў «вольныя навукі» і славянскую мову.

Горад Шальчынінкай (Салечнікі). Мясцовай беларускай суполкай тут узведзены помнік Кастусю Каліноўскаму.

Тых, хто захаце больш падрабязна пазнаёміцца з беларускімі памятнымі мясцінамі ў Вільні і Віленскім краі, адрасуем да гісторыка-краязнаўчых працаў А. Кіркора, Л. Луцкевіча, У. Содаля, У. Сыракомлі і іншых аўтараў.

Лідзія КУЛАЖАНКА,
г. Мінск

Могілки Роса. Месца пахавання А. Аскеркі, Л. Кандратовіча, Я. Тышкевіча

Вяселле па-чавуску

«Маладыя ў дзень вяселля былі ў раённым музеі?! Як гэта?!» – здзіўлена запытала адна з маіх знаёмых, калі даведлася, што пасля афіцыйнай рэгістрацыі вяселле завітала ў «храм музаў». «Вы што, для маладых у такі дзень экскурсію праводзіце?! І прыходзяць да вас?» – не магла яна супакоіцца пасля такой нечаканай навіны.

Я пачала расказаць пра музейную паслугу для маладых не толькі для таго, каб адказаць на ўсе яе пытанні, але яшчэ таму, што лічу народны розгалас найлепшай рэкламай у такім маленькім гарадку, як наш.

Ідэя прымаць вяселлі ў музейнай экспазіцыі ўзнікла пад час размовы з адным індывідуальным прадпрымальнікам, які займаецца відэаздымкамі. Ён казаў, што вясельныя відэафільмы ў нашым горадзе атрымліваюцца амаль аднолькавыя: загс, рэстаран або кавярня... і гэтак далей. А хочацца, каб была нейкая адметнасць, «пярлінка»...

Вось мы з навуковымі супрацоўнікамі і падумалі: «А чаму б не прыдумаць для маладых цікавую праграму з вясельнай абрадаваццю, добрымі пажаданнямі, рознымі прыкметамі і забабонамі ды й запрасіць у музей». Гэта будзе прыемна і цікава для ма-

ладых, а яшчэ – будучы лепш ведаць не толькі беларускія абрады і традыцыі, але ж і родную мову (праграма для маладых ідзе на беларускай мове). Да таго ж, у музей будучы прыходзіць новыя наведвальнікі, што таксама вельмі важна.

Разам з навуковымі супрацоўнікамі мы перагледзелі шмат літаратуры па вясельнай тэматыцы і распрацавалі цікавы і вясёлы сцэнарый. З красавіка 2007 года мы пачалі прымаць вясельныя пары ў адной з музейных залаў. Пары, што завіталі да нас у дзень вяселля, засталіся вельмі задаволеныя.

На мой погляд, апошнім часам моладзь пачала больш звяртацца да нашай спадчыны, узрастае цікавасць да народных традыцый і абрадаў, да роднай мовы. Гэта асабліва бачна ў час падрыхтоўкі і правядзення вяселля. Маладыя разам з бацькамі цікавяцца народнымі традыцыямі, прыкметамі і забабонамі. І некаторых строга прытрымліваюцца. Напрыклад, у «царкоўны пост» вяселляў значна менш (а ў маі і зусім няма).

Нягледзячы на забавляльнасць нашай праграмы, у ёй ёсць элементы беларускіх традыцый, звязаных з вясельнай абрадаваццю. Напрыклад, вядучая ў аўтэнтчным беларускім касцюме звязвае рукі маладых ручніком або поясам

і расказвае, для чаго гэта робяць: «Каб аб'яднаць вашыя жыццёвыя шляхі ў адно цэлае». Ці саджае маладых на драўляны куфар, пакрыты вывернутым кажухом, і кажа: «Кажух цёплы і махнаты – жыць вам добра і багата» і «Колькі варсінак на кажуху, столькі грошай у вашым кашальку». Яшчэ вядучая распавядае пра пасаг, які рыхтавала дзяўчына да будучага замужжа; аб неабходных падарунках родзічам мужа; аб вясельных прыкметах і забабонах. Напрыклад, на маладой абавязкова павінна быць штосьці з чырвоным колерам – гэта ад нячыстай сілы і надобрага вока.

На працягу ўсёй вясельнай праграмы гучаць прыказкі і прымаўкі, напрыклад: «Бачу, не

адну пару лапцёў Бог стаптаў, пакуль гэтую пару разам сабраў», «Жыццё, пражытае без каханьня, – не жыццё, а існаванне» і падобныя. Некаторыя вясельныя забабоны падказваюць самі госці, і гэта добра дапаўняе праграму.

Беларускае вяселле заўсёды рабілі з песнямі і скокамі. Мы для маладых заводзім музейны патэфон, і ў музейнай зале гучыць песня «Маладушка маладая», а яны, калі жадаюць – танцуюць пад народную музыку.

Многім чытачам вашай газеты вядомая такая вясельная прыкмета: калі заходзяць у хату, малады павінен перанесці маладую жонку праз парог. У музейнай экспазіцыі дзевяць парогаў, але мы прапануем паспрабаваць толькі на адным.

Натуральна, што пад час наведвання музейнай экспазіцыі атрымліваюцца вельмі арыгінальныя фота- і відэаздымкі.

Ужо больш за 30 параў завіталі да нас у музей пасля афіцыйнай рэгістрацыі шлюб, іх імёны засталіся для гісторыі ў «музейным вясельным альбоме». Ёсць ужо і «музейныя дзеткі», якія ў хуткім часе наведваюць музейную экспазіцыю разам з бацькамі, а потым, спадзяёмся, завітаюць у дзень шлюб.

Вельмі хацелася б, каб з цягам часу нашае «вясельнае мерапрыемства» стала новай традыцыяй для маладых у Чавусах.

Іна КАЗАКОВА,
дырэктар Чавускага
раённага гісторыка-
краязнайчага музея

Традыцыі і сучаснасць

Вяртанне былой велічы

«Арганы Беларусі» – «Полацкі Сафійскі сабор», Мн., 2009,
Музычнае Таварыства «Ліра»/«НМК»

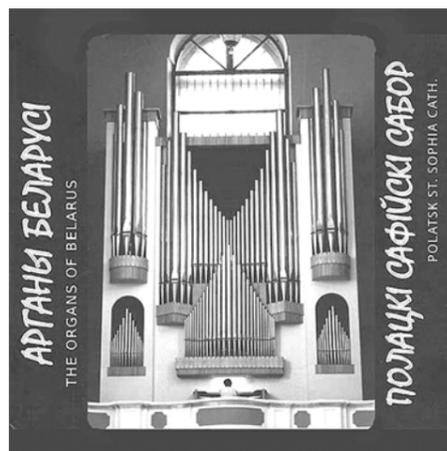
У выходных звестках дадзенага альбома, выпушчанага кампаніяй «НМК» у форме стылёвага дзірака з 16-старонкавым буклетам, не хапае хіба імя выканаўцы, якому падуладны той складаны музычны інструмент – арган. Падуладны і рэпертуар, які можа гарантаваць пэўнае эмацыйна-настраёвае багацце. Але нам ёсць чым супакоіць слухача: на дыску – Ксенія Пагарэлая, салістка канцэртнай залы Сафійскага сабора ў Полацку, музыка вышэйшага класа, якая праходзіла стажыроўку ў вядомых прафесараў Гамбурга і Амстэрдама, лаўрэатка Міжнароднага фестывалю «Магутны Божа'93», арганізатар з 1996 года міжнароднага фестывалю «Званы Сафії» ў Полацку, выкладчыца кафедры спецыяльнага фартэпіяна ў Беларускай акадэміі музыкі, выконвае такаты і фугі вялікага немца Ё.С. Баха, рамантычныя творы фларэнтыйскага сярэднявечча Дж. Качыні, больш познія (рубжа XIX–XX стст.) Л. Бельмана і Ш.М. Відора, сучаснай беларускай кампазітаркі Г. Кароткінай.

Менеджэрам выдання выступіў вядомы ў колах прыхільнікаў класічнай музыкі саўндпрадзюсер Віктар Кісцень, які задумаў цэлую серыю кампакт-дыскаў з запісамі арганнай

музыкі. Знайшоўшы падтрымку Польскага Інстытута ў Мінску і Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка, ён далучыў да супрацы не толькі найлепшых выканаўцаў арганнай музыкі ў Беларусі, але і знаных даследчыкаў, якія падтрымалі задуманую серыю грунтоўным навуковым досведам. І вось ён, першы дыск: у Полацкім Сафійскім саборы гучыць арган вядомай чэшскай фірмы «Rieger Kloss», які мае каля 3900 трубаў.

Але рэч у тым, што выданне не толькі знаёміць з выканальніцкімі традыцыямі беларускіх арганістаў, але і распавядае складаны гісторыі канкрэтных залаў, адметнасці пэўных інструментаў, маляўніча падае ўсю гісторыю арганнай музыкі ў Беларусі – краіне, якая заўсёды была крайнім усходнім фарпостам заходняй культуры ў Еўропе. Артыкул Святлены Немагай, зрэшты, лепш за мяне ў форме інтрыгуючага дэтэктыва распавядае ўсе перыпетыі зусім не банальнай гісторыі аргана ў Беларусі. Гэта ж дзіва, што інструмент той трэба не толькі настрайваць перад канцэртамі, але спярша адшукаць яму месца ды пабудаваць!.. Затое які эффект!

Акрамя цудоўнай музыкі ды захапляльных артыкулаў выданне прываблівае і сваёй грунтоўнай навуковай падмацоўкай, у чым пазнаюцца традыцыі

выдатнай папулярызатарскай серыі «Беларускі музычны архіў», заснаванай лэйблам «БМАgroup» на пачатку XXI стагоддзя. Такім чынам, калі вам будзе недастаткова даведачнага матэрыялу, змешчанага ў буклеце на беларускай і англійскай мовах, вам прапануецца спіс літаратуры варшаўскіх і кракаўскіх выдавецтваў на польскай мове, маскоўскіх – на рускай. Няма і дадатковай беларускай навуковай літаратуры па гісторыі і тэорыі арганнай музыкі ў Беларусі ды наваколлі.

Сімпатматычны факт, што 2008 год, у якім была распачата серыя кампакт-дыскаў «Арганы Беларусі» і калі быў зроблены першы прафесійны запіс будучай скарбонкі, стаўся юбілейным для беларускай арганнай культуры: у 1408 годзе (600 гадоў таму) магістр Тэўтонскага ордэна Ульрых фон Юнгінген выслаў клавікорд і партату ў дар жонцы вялікага князя Вітаўта – Ганне Сма-

ленскай. І хоць праз два гады нашыя продкі, не паддаўшыся на хабар, сурова падзеўбалі ордэн пад Грунвальдам, але дакументальны факт захаваў сведчанне, што нават у тыя змрочныя часы сівой даўніны нашыя ды-дзэ мелі экіпіроўку агульнаеўрапейскую. Пакуль недзе майстравалі першыя балалайкі, у нас ужо стаялі арганы ды навучаліся адмысловыя спецыялісты (будаўнікі, кампазітары, выканаўцы). Пінск, Нясвіж, Віцебск, Ружаны, Паставы, Драгічын, Бялынічы, Орша, Слуцк былі не звычайнымі райцэнтрамі імперыі, а цэнтрамі высокай усходнеўрапейскай, у тым ліку арганнай, культуры.

Праўда, у будучыні хацелася б чуць на дысках серыі не толькі чужыя шэдэўры арганнай музыкі, але і творы тых нашых суайчыннікаў, пра якіх распавядаюць аўтары прадмоваў новай CD-серыі ў сваіх гістарычных аглядах. Трэба ж неяк пацвердзіць хоць бы такія словы: «Нават на мяжы XVIII–XIX стагоддзяў, калі Расійская імперыя пачала нішчыць інструменты ды забараняць будаваць новыя касцёлы і кляштары, значны след у галіне арганнай музыкі Беларусі пакінулі кампазітары, арганісты, кіраўнікі хораў кс. Ян Галіч-Сулінскі (?–1900), Ёахім Глінскі (1853–1898), Людвіг Гэрынг (1867–1923)...». Іхні след павінен быць захаваны, як захаваны след Ісуса Хрыста ў капліцы недалёка ад старадаўняга Капэнскага Брамы каля Рыма (ці цяпер ужо ў Рыме). Бо дошыць пустых размоваў пра сляды, час ужо паказаць іх.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Так называюць мясцовасць Бярэзінскага сельсавета, на тэрыторыі якога знаходзяцца 33 населеныя пункты. Кожны з іх мае цікавую гісторыю і адметную сучаснасць. Вёска Беразіно – цэнтр сельскага Савета, знаходзіцца за 30 кіламетраў на ўсход ад Докшыцаў і за 40 кіламетраў ад чыгуначнай станцыі Лепель. Назва вёскі паходзіць ад назвы ракі.

Вёска Беразіно размясцілася на правым беразе Бярэзіны, недалёка ад таго месца, дзе рака крута паварочвае з усходу на поўдзень, да Дняпра. Каля вёскі ёсць балота, па якім працякае малюсенькая крынічная рачулка, што ўпадае тут жа, насупраць вёскі, у Бярэзінку. Рэчачку гэту называюць Зусцеўе. Вёска раскінулася ўпоперак дарогі Докшыцы–Лепель.

Чалавек аблюбаваў гэтыя мясціны ў далёкія часы. Пра гэта сведчаць археалагічныя помнікі, якія захаваліся вакол вёскі. Адным з іх з’яўляецца гарадзішча, якое знаходзіцца за кіламетр на паўднёвы ўсход ад вёскі, на ўзгорку вышынёй 17–18 метраў. З поўдня, паўднёвага ўсходу і паўднёвага захаду вёска ўмацавана на валам і ровам. Зверху ўзгорак мае круглую пляцоўку памерам 49х47 метраў. За гэта мясцовае насельніцтва называе яе «талеркай». Тут некалі жылі людзі.

У 1971 годзе «талерку» абследаваў А.Р. Мітрафанаў, а ў 1992 годзе – А.У. Ільюцік. Быў выяўлены культурны пласт 0,2–0,8 метра. Знойдзеныя фрагменты глінянага посуду, абпаленыя камяні, кавалкі шлаку, косткі жывёлаў.

Знаходкі адносяцца да дзюльскай культуры і культуры штрыхаванай керамікі III–IV стагоддзяў нашай эры.

Археалагічнымі з’яўляюцца і два курганы могільнікі, што знаходзяцца непадалёку ад «талеркі».

Насупраць яе ў забалочаным пойменным лесе прамацаваўца кладкі, што ляжаць у напрамку да ракі. У народнай памяці не захавалася ніякіх звестак пра гэтае гарадзішча. Аднак існуе легенда (як і ў многіх іншых месцах Беларусі. – «КГ»), што на «талерцы» некалі стаяла царква ды праваллася, а калі на Вялікдзень на гэтым месцы прыкласці вуха да зямлі, то пачуеш яе званы.

Вёска Беразіно ўзнікла не пазней XIV стагоддзя ў Харэцкай воласці Вялікага Княства Літоўскага. Упершыню ўпамінаецца як сяло ў пацвяджальнай грамаце вялікага князя ВКЛ Вітаўта, выдадзенай 13 студзеня 1407 года віленскаму ваяводу Войцэху Манівіду. У пісьмовых крыніцах яно часам называецца Бярэзань, Бярэзыня ці Верхняе Беразіно. У розны час Беразіно належала Манівідам, Судзімонтавічам, Гальшанскім, Чартарыйскім, Тышкевічам, Пацам, Тавянскім. У канцы XVI стагоддзя пры

Бярэзінскі край

Пацах яно стала мястэчкам, цэнтрам вялікага маёнтка. У 1682 годзе Канстанцін Пац заснаваў тут драўляны касцёл і манастыр бернардынцаў.

У 1793 годзе пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай сяло Беразіно адышло да Расіі. З другой паловы XIX стагоддзя гэта цэнтр воласці і праваслаўнага прыхода Барысаўскага павета Мінскай губерні. У 1863–1873 гадах была пабудаваная новая праваслаўная царква на сродкі прыхаджанаў і дзяржаўнай казны. З 1869 года тут адкрытае народнае вучылішча, у якім адным з першых настаўнікаў працавала Сцепаніда Сіткевіч. Вучылішча ў асноўным утрымлівалася на сродкі мясцовай грамады і часткова казны. У 1879 годзе праваслаўны прыход налічваў больш за 4,3 тысячы прыхаджанаў. Пры царкве працавала папярочельства.

У 1897 годзе Беразіно вядомае як сяло, дзе былі 785 жыхароў, 124 двары, 3 крамы, 2 царквы, народнае вучылішча, 2 хлебазапасныя магазіны, карчма, валасное праўленне, у год адбываліся 3 кірмашы.

Да рэвалюцыі вялікімі ляснымі абшарамі і сельскагаспадарчымі ўгоддзямі вакол Беразіно валодаў пан Сіпайла. Маёнтак яго размяшчаўся недалёка ад

Замошшы. У часы першай рускай рэвалюцыі 1905–1907 гадоў у вёсцы Беразіно з’явіліся ўлёткі. Пан, напалоханы рэвалюцыйнымі падзеямі, вырашыў задобрыць народ. Ён сабраў усіх мужчынаў і цэлы дзень частаваў гарэлкай. Нават дазволіў секчы дровы ў сваім лесе.

Падзеі 1917 года хутка дакаціліся і да Беразіно. Сяляне разабралі панскую маёмасць і прыняліся дзяліць панскую зямлю. Быў абраны орган Савецкай улады – Бярэзінскі валасны выканаўчы камітэт, першым старшынёй якога стаў Рыгор Бабіч.

У 1918 годзе ў Беразіно прыйшлі немцы і аднавілі старыя парадкі. Калі ж іх выгналі, у вёсцы зноў уладу ўзялі Саветы. Органам Савецкай улады стаў рэвалюцыйны камітэт, а яго першым старшынёй – Навум Багуцкі.

6 жніўня 1919 года вёска Беразіно была акупаваная палякамі. Але яны панавалі нядоўга. У 1920 годзе палякаў прагнала Чырвоная Армія, і ў вёсцы зноў усталявалася Савецкая ўлада. Сяляне былі надзеленыя зямлёю. Быў абраны рэўкам, у склад якога ўваходзілі камітэт беднаты, зямельны камітэт і рэвізійная камісія.

Непадалёк ад Беразіно праходзіла дзяржаўная мяжа з Польшчай. Былі частыя выпадкі пераходу мяжы кантрабандыстамі і дыверсантамі. На тэрыторыі Бярэзінскай воласці доўга арудавала банда, якая ў пачатку 1920-х забіла старшыню Бярэзінскага валаснога рэўкама Маёрава.

У 1929 годзе на сходзе беднаты была прынятае пастанова: арганізаваць у вёсцы Беразіно калгас. Першымі калгаснікамі былі Рыгор Ралёнак, Мікалай Ралёнак, Іван Кургей, Ры-

гор Сяцко. Старшынёй калгаса быў абраны Сцяпан Сцяпанавіч Манковіч. Неўзабаве ўсе жыхары вёскі запісаліся ў калгас. За гады перадваенных пяцігодкаў калгас дабіўся высокіх ураджаяў усіх сельскагаспадарчых культур.

Незвычайнай падзеяй для жыхароў вёскі Беразіно стала з’яўленне тут пагранічнага атрада. Недалёка ад вёскі ў прыгожым месцы пабудавалі ваенны гарадок. Некаторыя вясцоўцы ўладкаваліся туды на працу. Мясцовым жыхарам дазвалялася прадаваць ваеннаму магазіну ягады, грыбы, малако, масла і іншыя прадукты.

Вайскоўцы часта арганізавалі ў вёсцы культурна-масавыя мерапрыемствы. У святочныя дні салдатам дазвалялася наведваць танцы ў вясковым клубе. Пагранічныя атрады не толькі ахоўвалі мяжу, але меў і асобныя функцыі па арышце ў 1937–1938 гадах «ворагаў народа», якіх знаходзілі сярод калгаснікаў.

Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны ў вёсцы Беразіно было 176 двароў, 693 жыхары.

Фашысцкая наваля хутка дакацілася да Бярэзінскага краю. Людзі адразу адчувалі жахі «новага парадку». Палалі вёскі, гінулі жыхары. У чэрвені 1942 года гітлераўцы спалілі 170 двароў, забілі сем сялянаў з вёскі Беразіно.

Народ мужна змагаўся з фашысцкімі захопнікамі. Пасля вызвалення роднага краю людзі адразу пачалі залечваць раны, нанесеныя вайной. У 1944 годзе ў Беразіно была створаная МТС.

Цяпер вёска Беразіно вялікая і прыгожая. Тут шмат вуліцаў: Школьная, Зарэчная, Базарная, Бягомльская, Маладзёжная, Беларуская, Садовая і іншыя. На 1 студзеня 2008 года ў Беразіно было 207 двароў, 461 чалавек.

У вёсцы ёсць Дом культуры, сярэдняя школа, дзіцячы сад, бальніца, аддзяленне сувязі, тры магазіны, два лясніцтвы, адно з іх – Бярэзінскага біясфернага запаведніка.

Бярэзінскі край здаўна славіцца лесам, які ратаваў людзей у часы ліхалецця. Ён шчодро дзеліцца сваімі дарамі і ў мірны час.

Галоўным багаццем Бярэзінскага краю з’яўляюцца людзі. Тут шануюць памяць тых, хто загінуў у полымі Вялікай Айчыннай вайны, і ганарацца знакамітымі землякамі, якія сумленнай працай памнажаюць славу Радзімы.

Фёдар
ПАЛАЧАНІН,
г. Докшыцы

Добры прыклад

Калі еду пабачыць мясціны дзяцінства, сумна і балюча на сэрцы, што пусцее вёска. Але ніколі не пусцее душа, памятае родны кут, дзе бегаў па пожны, пакалоўшы да крыві ногі, дзе чакаў, калі маці падоіць карову... Узгадваецца смачны сырадой,

што даваў сілы, розум, рост. Чалавек сталага ўзросту ўсё часцей думкамі вяртаецца ў маленства. Так і ў пісьменніка Валерыя Іларыёнавіча Сарокі. Лёс закідаў яго ў розныя куткі Беларусі, даводзілася шукаць шчасця і на чужыне (дзе па маладосці ў пошуках рамантыкі, дзе і не паводле сваёй волі). Але дзе б ні быў – бачыў усне лугі і азёры куточка, дзе нарадзіўся і ўзрос. Са слязьмі на вачах успамінае бацькоў, якія цяжка працавалі, каб паставіць на ногі дзяцей, выправіць у добры шлях – шлях чалавечнасці, любові да людзей і Радзімы. Але, сцвярджае Валерыя

Іларыёнавіч, дзе б ні быў – родны край даражэйшы. Цяпер ён пасяліўся непадалёк ад беларускай сталіцы (на прыродзе, кажа, каб лепей бачыць прыгажосць роднага краю), мае жонку Жанну і дачку Ірыну.

Насення ў пісьменніка выйшла некалькі кніг пра жыццё, пра Радзіму, пра лёсы людзей. А галоўнае – гэты чалавек мае добрую душу, гатовы матэрыяльна дапамагчы людзям: дзецям, фальклорным гуртам, нядаўна да юбілею Тураўскага народнага ансамбля танца «Прыпяць» ён набыў сувеніры. Пэўна, пра такіх, як ён, кажуць у народзе: «Адзін з’еш вала – адна хвала, а будзеш з людзьмі есці – будзе хвалы і чэсці».

Мікола КОТАЎ,
пазаштатны
карэспандэнт «КГ»

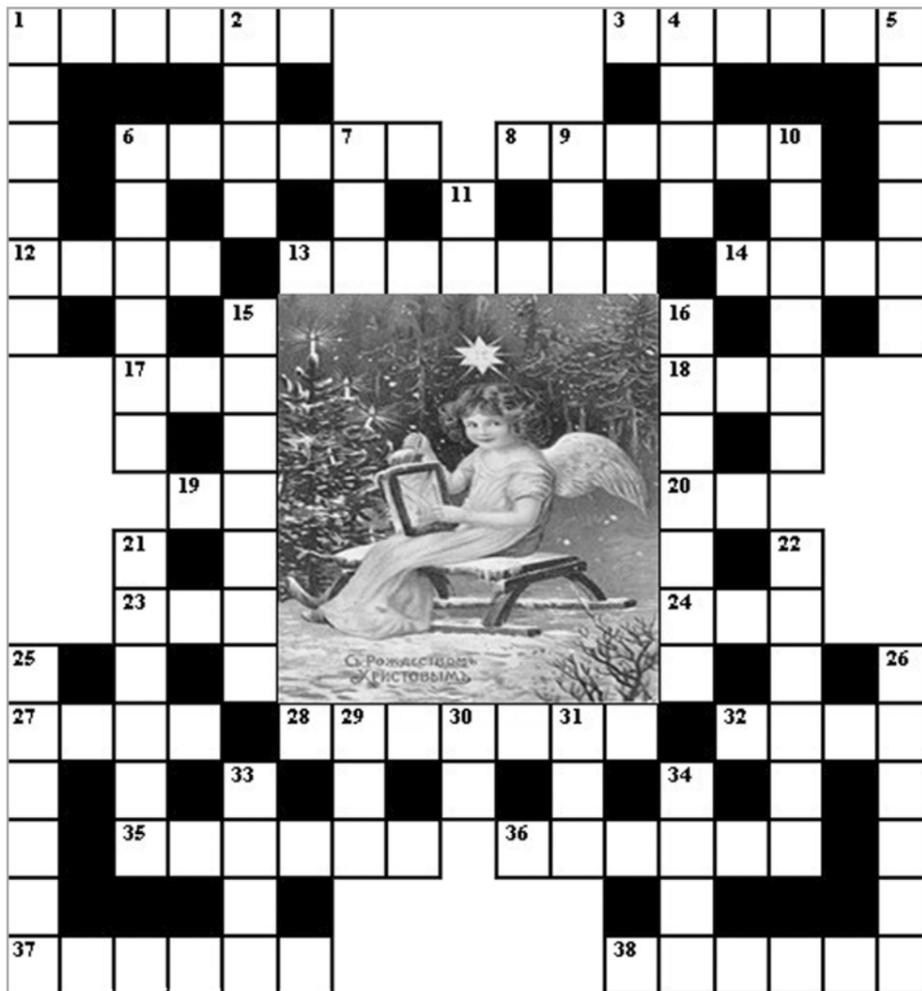
Насталі Калядкі – гаспадарам парадкі

Уздоўж

1. Тое, што неслі з каляднага стала і абвязвалі вакол садовых дрэваў. 3. Свойская жывёла, якую спецыяльна адкормлівалі і рэзалі на Каляды. 6. Тое, што і наваколле. 8. Невялікая талерка. 12. Калі на першы дзень Калядаў ідзе ... – будзе дрэнная для пасаваў вясна (прыкм.). 13. Сукупнасць прадметаў на чалавеку, якое на Нараджэнне Хрыстова, паводле традыцыі, ўсё павінна быць новае. 14. ... за рэдзку не саладзейшы (прыкм.). 17. Сплеценая з лазы пасудзіна. 18. Вёска па-каўказску. 19. Гук музычнай гамы. 20. Старая назва цвёрдага знака ў рускім алфавіце. 23. Слова: тое, што і прэч. 24. «... ма-разы». Казка Якуба Коласа (1928 г.). 27. «О-го-го ..., ... шэрая! Дзе ... ходзіць, там жыта родзіць». З абрадавай песні калядоўшчыкаў. 28. ..., альбо кулеш. Некалі абавязковая страва на стала напярэдадні Новага года. 32. Засалоджаная мёдам вада, якую спажывалі як поспую закрасу на Каляды. 35. Пацяпленне зімой. «... на куццю – ранняя вясна і багатае лета» (прыкм.). 36. Адзін з прадметаў, з якім дзяўчаты варажылі на Каляды. 37. Персанаж беларускай міфалогіі, звязаны з святкаваннем Новага года. 38. ... Хрыстова. Вялікае свята, якое беларусы-праваслаўныя адзначаюць 7 студзеня, католікі – 25 снежня.

Упоперак

1. Спалучэнне разнароднага. 2. Пахае рэчыва, якое ўжываюць у царкоўных абрадах. 4. Лічылася, што хто першы на Каляды прынясе яе ў хату, той будзе здаровы цэлы год. 5. Злакавая расліна, з зерня якой звычайна вараць калядную куццю. 6. Свойская жывёла, якой некалі на куццю неслі першы блін. 7. Студзень імглісты – мокры ..., студзень халодны – позняя вясна і дажджлівае лета (прыкм.). 9. «Ой, ... ідзе, Каляду нясе, // Тры кускі сала, штоб каза ўстала». З абрадавай песні калядоўшчыкаў. 10. «Тры ...». Назва свята беларусаў-католікаў, якое адзначаецца 6-га студзеня. 11. Слова, якое служыць адмоўным адказам на пытанне. 15. Адна з назваў вялікага свята Вадохрышча. 16. Лацінская назва першага дня месяца, ад якой узнікла слова «Каляды». 21. Віфлеемская ..., альбо зорка: абвясціла свету аб нараджэнні Сына Божага. 22. Выдача ў доўг чаго-небудзь, што (паводле народнага павер'я) належыць аддаць да Новага года. 25. Невялікі абраз, з якім некалі хадзілі калядаваць. 26. Тое, што ў першы дзень Калядаў старэйшы ў доме паднасіў усім сямейнікам. 29. Частка цела жывёлы, якая ў міфалогіі сімвалізуе моц, абароннасць.

30. Літара грэчаскага алфавіта. 31. Рака на Гомельшчыне, прыток Прыпяці. 33. Печыва, з якім гаспадар клікаў на калядную вячэру Мароза. 34. Тое, што напярэдадні Каля-

даў клалі пад гаршчок з прыгатаванай куццёю.

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

Калекцыянерам, і не толькі

Свята і батлейка – у кожны дом!

Сёлетні навагодні выпуск прысвечаны народнаму лялечнаму тэатру – батлейцы, без якой не абыходзілася, бадай, ніводнае святкаванне Нараджэння Хрыстова і Новага года. Яна пачала развівацца з XVI ст., мела назвы «Вяртэп», «Яселка», «Жлоб» і «Віфлеем». Акурат ад апошняй і з'явілася «батлейка». Для паказу рабіўся дамок адвольных памераў з гарызантальнымі ярусамі-сцэнамі з прарэзамі для вядзення лялек. Верхні ярус – для сцэнак, прысвечаных нараджэнню маленькага Ісуса. Ніжэйшыя (адна або дзве) – для побытавых п'есак. Сёння батлейка адраджаецца, яна ёсць у музеях, тэатрах, прынцып батлейкі пакладзены ў аснову пастаноўкі п'есы Янкі Купалы «Тутэйшыя» ў Беларускай дзяржаўнай драматычнай тэатры імя Янкі Купалы.

Намалявала блок № 69 з маркамі № 803 і 804 Галіна Ермаловіч. У бло-

ку дзве маркі і адзін купон. Памер блока – 110x97, марак – па 26x37. Наклад – 15 тысячаў асобнікаў.

У дзень выхаду ў аддзяленні паштовай сувязі №1 г. Заслаўя праводзілася спецгашэне на канверце «Першы дзень» (іх аўтар – Г. Ермаловіч).

Дзесяцігоддзе падпісання

Беларуская пошта выпусціла блок №71, прысвечаны 10-годдзю падпісання Дамовы аб стварэнні Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі. У блоку – марка №810 з двума купонамі, на якіх змешчаны дзяржаўныя сімвалы Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі. Намаляваў выпуск Іван Лукін. Памер маркі – 28x40 мм, блока – 113x70 мм. Наклад – 10 тысячаў асобнікаў. На блоку скарыстанае ціснуенне металізаванаю фольгаю жоўтага колеру. У дзень выхаду ў свет на Мінскім паштамце праводзілася спецгашэне на канверце «Першы дзень» (аўтар – І. Лукін).

Вялікі дзякуй за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

За «ОСНОВНОЙ ИНСТИНКТ» ДЗЯКУЙ МАГІЛЁЎШЧЫНЕ

Акцёра Майкла Дугласа любяць мільёны жанчынаў, з якіх нямногія ведаюць, што карані дынастыі суперзорак Галівуда Дугласаў – у Чавускім павеце Магілёўскай губерні. У 1910 годзе бацька Керк Дугласа – Хершэль Даніловіч з сям'ёй эміграваў у Амерыку, а нейкі час перадаў гэтым яны пажылі ў губернскім цэнтры – Магілёве.

Керк Дуглас (сапраўднае імя Ісур Даніловіч) нарадзіўся ў 1916 годзе ў адным з самых бедных раёнаў Нью-Йорка. Сын малапісьменных бацькоў, якія жылі за мяжой беднасці, ён працаваў дворнікам, каб мець сродкі на адукацыю ў школе.

З новым імем Ісадор Дэмскі ён паступае ў Амерыканскую Акадэмію драматычных мастацтваў, але пазней зноў яго мяняе. Керк Дуглас – вось імя, пра якое хутка даедаецца ўвесь свет. Пра гэта ён напісаў у сваёй кнізе-аўтабіяграфіі «Сын ануцніка» («The Ragman's Son», 1988): «У мяне над ложкам

віселі літаграфіі Марка Шагала на біблейскія тэмы. Я быў вельмі ўдзячны яму за тое, што ён нагадаваў мне пра маіх продкаў. Я даведаўся, што Шагал – рускі яўрэй, нарадзіўся ў Віцебску, горадзе непадалёк ад Магілёва, радзімы маіх бацькоў, з Беларусі. У сапраўднасці мой бацька і Шагал з'ехалі адтуль прыкладна ў адзін час. Шагал стаў вядомым мастаком у Парыжы, а мой бацька – ануцнікам у Нью-Йорку. У яўрэйскіх вельмі розных талентах».

Да гэтага часу ў Магілёве жыўць сваякі Дугласаў-Даніловічаў. Гавораць, аднойчы Керк даслаў ім ліст...

Нямала эмігрантаў з Магілёўшчыны дабілася прызнання за акіянам. Нашымі суайчыннікамі, напрыклад, былі бацькі знакамітага Ізі Берліна, які напісаў «Божа, ахоўвай Амерыку» – неафіцыйны гімн ЗША.

Паводле кнігі Ільі Куркова і Ігара Пушкіна «Могілэўщина. Легенды,события, люди»

Керк Дуглас

Майкл Дуглас

СТУДЗЕНЬ

1 – Слоні́мскі драматычны тэатр (1990) – 20 гадоў з часу адкрыцця.

4 – Трахтэнберг Навум Яфімавіч (1910–1977), архітэктар, педагог, асноўныя працы якога – праект планіроўкі і забудовы цэнтра Мінска і Віцебска, генпланы Бабруйска, Магілёва і інш., лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1968) – 100 гадоў з дня нараджэння.

4 – Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага (1940) – 70 гадоў з часу адкрыцця.

9 – Аляхновіч Алег Міхайлавіч (1940, Магілёў), фалькларыст, які запісаў больш за тысячу фальклорных твораў, многія з якіх апублікаваныя і выкарыстоўваюцца ў мастацкай практыцы калектываў, аўтар манаграфій і метадычных дапаможнікаў па беларускім музычным фальклору – 70 гадоў з дня нараджэння.

12 – Мастоўскі дзяржаўны музей «Лес і чалавек» (1985) – 25 гадоў з часу заснавання (адкрыты з 1991 г.).

14 – Аўрамчык Мікола (Мікалай Якаўлевіч; 1920, Бабр. р-н), пісьменнік, перакладчык, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы (1964) – 90 гадоў з дня нараджэння.

15 – Астравецкі, Ашмянскі, Браслаўскі, Брэсцкі, Бярозаўскі, Валожынскі, Ваўкавыскі, Воранаўскі, Ганцавіцкі, Глыбоцкі, Гродзенскі, Дзятлаўскі, Докшыцкі, Драгічынскі, Жабінкаўскі, Зэльвенскі, Іванаўскі, Івацэвіцкі, Іўеўскі, Камянецкі, Клецкі, Кобрынскі, Лідскі, Лунінецкі, Ляхавіцкі, Маладзечанскі, Маларыцкі, Мастоўскі, Мёрскі, Мядзельскі, Навагрудскі, Нясвіжскі, Пастаўскі, Пінскі, Пружанскі, Свіслацкі, Слоні́мскі, Смаргонскі, Стаўбцоўскі, Столінскі, Шаркаўшчынскі, Шчучынскі раёны (1940) – 70 гадоў з часу ўтварэння.

3 Новым годам! 3 белым снегам!

Новы год! Новы год наступае.
Белы снег зачароўвае свет.
Асцярожна па гурбах ступаю.
Разглядаю зімовы партрэт.

І віруе, ляціць завіруха
У імклівым мігценні жыцця.
Пульхны снег, ты нікога не слухай
І кладзіся на свежы прасцяг!

Вольны ветрык варожыць надзею,
І марозік малюнак свой тчэ.
На кастрыцы антонаўка спее,
Яе смак у душу мне цячэ.

З Новым годам, сябры! З новым годам!
Пахне водарам елкі лясной –
Павядзем ўкол яе карагоды
Навагодняй марознай парой!

Алена БАСІКІРСКАЯ,
г. Мёры

Будзьце абароненымі
ў новым годзе!

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Зіма на возеры Доўжа (Пастаўскі раён)

Фота Міколы ПІВАВАРА

РАМОНТ

Жыве ў нашай мясцовасці жыхар з вялікім пачуццём гумару. У маладосці, калі ён вярнуўся з арміі, адгуляў адпачынак, уладкаваўся на працу ў калгас шафёрам. Далі яму зламаныя машыны. Маўляў, зрабі і ездзі. Прыступіў хлопец да работы, атрымаўшы пучыя ліст на рукі. У канцы працоўнага дня занёс той ліст у кантору з адзіным запісам «Рамонт». Эканаміст абурэецца: «Што ты тут напісаў? Як я табе буду грошы налічваць? Падрабязней трэба пісаць!» І аддаў той ліст на дапрацоўку.

Раніцай прыносіць хлопец «пучёўку» і аддае ў бухгалтэрыю. Ліст спісаны з двух бакоў дробнымі літарамі, пачынаецца так: «7 гадз. 45 хвіл. – прышоў у майстэрню, пастаяў, паслухаў, атрымаў ліст. 8 гадз. 00 хвіл. – узяў два ключы, стукнуў адзін аб адзін. 8 гадз. 05 хвіл. – прыступіў да рамонту». І вось так на два бакі.

Пасмяяўся эканаміст ды павёз ліст у раён. А там аказаліся гумарысты не меншыя, завезлі «пучёўку» ў абласное ўпраўленне.

Ніна ЛАРКОВА, в. Сасноўка Віцебскага р-на

Малая краязнаўчая ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КАПА́ – 1) даўняя адзінка лічэння розных прадметаў (збожжа ў снапах, гуркоў, арэхаў, яек і інш.), роўная 60 штукам; 2) грашовая адзінка ў сістэме мераў Вялікага Княства Літоўскага, роўная 60 грашам літоўскім; 3) невялікі стажок сена, саломы.

У сучаснай беларускай мове слова капа мае значэнне: укладка з 20–80 снапоў (збожжавых, лёну); адзінка лічэння, а таксама ў 3-м значэнні.

КАПАЧ – невялікая жалезная рыдлёўка паўкруглай ці круглай формы для капання бульбы. Называлася таксама капачка.

КАПЕЦ – 1) валападобная куча бульбы ці караняплодаў, укладзеных на па-

верхні зямлі або ў неглыбокі катлан, укрытых саломай і зверху зямлёй. Бульбу ці караняплоды пасля ўборкі падсушваюць, ссыпаюць на загадзя падрыхтаванае месца і накрываюць. З наступленнем халадоў слой зямлі павялічваюць. Каб бульба ці караняплоды не сапрэлі, у цэнтры капца ставяць калы, абкручаныя саломай, што забяспечвае неабходную цыркуляцыю паветра. Вакол капца на глыбіню 30–40 см капаюць канаўку для адводу талай вясновай вады. Капцы здаўна вядомыя па ўсёй Беларусі. Найбольш пашыраныя ў мясцовасцях з высокім узроўнем грунтавых водаў. У наш час у капцах захоўваюць бульбу і караняплоды ў сельгасгаспадарках пры адсутнасці сховішчаў; 2) насып вакол межавога слупа пры каморніцкіх абмерах.

КАПЛІЦА – невялікае хрысціянскае культавае збудаванне без асобнага памяшкання для алтара. Пашырыліся з XVI ст. Былі мемарыяльныя, пахавальныя (маўзалеі), саборныя, манастырскія, замкавыя, сядзібна-паркавыя, шпітальныя, школьныя, прыдарожныя, на могілках. Стаялі асобна ці ўваходзілі ў аб'ём большага збудавання. У Беларусі найбольш пашыраныя прамавугольныя ў плане (часам са скошанымі вугламі ў алтарнай частцы), завершаныя 2-схільным, вальмавым або паўвальмавым дахам, цэнтральным з шатровым пакрыццём; пад уплывам барока набылі складаныя ламаныя і ярусныя дахі, вежачкі.

У пахавальных капліцах акрамя асноўнага памяшкання былі скляпы (крыпты). Прыдарожныя капліцы маюць слупавую канструкцыю пад шатровым дахам, асобны невялікі аб'ём

або калону для размяшчэння культавай скульптуры.

КАПЛУН – рэдкая страва, прыгатаваная з кавалачкаў хлеба і вады. Называлася таксама каплук. У гатаваную ваду (часам вару) крышылі цыбулю, хлеб, дадавалі соль, запраўлялі алеем або салам. На Пружаншчыне рабілі на вадзе, у якой варылася бульба. Елі з бульбай. Страва вядомая на Брэстчыне (у Камянецкім, Жабінкаўскім, Пружанскім, Бярозаўскім, Іванаўскім раёнах). Падобная да рулёў, цуры.

Капліцы (злева направа) у вёсках: Астравіцкі Гарадок (Мінскі раён), Воўчын (Камянецкі раён), Дубатоўка (Астравецкі раён), Манькавічы (Танцавіцкі раён)